

Piotr Maśloch

Centrum Kształcenia Ustawicznego w Toruniu
Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania
Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika, Toruń

Globalizacja i jej wpływ na rozwój współczesnej cywilizacji

POJĘCIE I ISTOTA GLOBALIZACJI

Globalizacja – według Słownika Zarządzania i Finansów – oznacza: „proces upodabiania się gustów i oferty produktu na całym świecie, wskutek czego popyt jest zaspokajany produktem globalnym, a nie lokalnymi”¹. Definicja taka jest jednak mocno – z różnych względów – zawężona, dlatego globalizację powinno traktować się jako określenie zjawiska ważniejszego i bardziej dalekosiężnego. W istocie, produktów globalnych jest niewiele, globalizacja jest zatem realnym procesem zachodzącym w większości firm świata. Ich styl myślenia i działania opiera się na globalnej perspektywie, w której ujmuje się klientów, technologie, koszty, sojusze strategiczne i konkurentów.

Pojęcie *globalizacja* ściśle związane jest z gospodarką globalną, czyli taką, w której czynniki produkcji – bogactwa naturalne, kapitał, technologia i siła robocza – a także produkty i usługi krążą po całym świecie. Po raz pierwszy bowiem wszystko może być wyprodukowane i sprzedane wszędzie na świecie. W gospodarce oznacza to wykonywanie każdego komponentu oraz każdej czynności w takim miejscu na kuli ziemskiej, gdzie można to zrobić najtaniej oraz sprzedawanie produktów i usług tam, gdzie ceny i zyski są najwyższe².

Ze względu na brak jednoznacznej definicji globalizacja może być traktowana bardzo różnie, skrajnie, lub w oparciu o oceny ideologiczne definiującego. Na ogół jednak chodzi tu o pewne uwarunkowania procesu traktowane w miarę możliwości równorzędnie³. Są to: ogólnoświatowa skala, waga i sposób rozwiązywania problemów oddziaływujących w mniejszym lub większym stopniu na rozwój wszystkich społeczeństw, możliwych do pokonania jedynie przy lepszej, szerokiej i wielopłaszczyznowej współpracy wszystkich stron.

Równie interesującą definicję, szeroko zaakceptowaną przez badaczy problemu sformułował A. McGrew twierdząc, że „... *globalizacja polega na wielości powiązań i wzajemności oddziaływań państw i społeczeństw, tworzących obecny system światowy. Globalizację*

¹ R. Koch, Słownik Zarządzania i Finansów. Narzędzia, terminy, techniki od A do Z, Wyd. Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 1997, s. 76.

² L. C. Thurow, Przyszłość kapitalizmu, Wyd. Dolnośląskie, Wrocław 1999, s. 157 – 220.

³ S. Bielański, T. Biernat (red.), Wokół problematyki integracji europejskiej, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 148.

cechują zatem dwa wymiary: zakres (zasięg) oraz intensywność (głębokość)”⁴. Z jednej strony omawiany proces tworzony jest przez zjawiska obejmujące większą część kuli ziemskiej lub działania w skali ogólnoświatowej. Z drugiej jednak globalizacja polega na intensyfikacji współdziałania i wzajemnych powiązań między państwami i społeczeństwami, stanowiącymi ogólnoświatową społeczność. Tym samym dokonuje się stopniowe, jednoczesne rozszerzanie i pogłębianie różnego rodzaju relacji i powiązań w systemie światowym⁵.

Śledząc zaproponowaną powyżej definicję można zauważyć, że w sposób niezwykle trafny akcentuje ona mnogość, rozległość, głębokość i wzajemność powiązań społeczeństw na etapie globalizacji. Definicja ta – co jest bardzo istotne – zachowuje pełną użyteczność w odniesieniu do sfery ekonomicznej, w tym do procesów charakterystycznych dla gospodarki światowej⁶. Warto podkreślić, że w przedstawionej definicji stwierdza się istnienie pewnych cech procesu globalizacji, natomiast w niewielkim stopniu zaakcentowano jego dynamiczny charakter, który wynika z dwóch powodów⁷:

- po pierwsze, należy modyfikować istniejące oraz tworzyć nowe powiązania i zależności w systemie światowym,
- po drugie, dokonujące się długofalowo zmiany w potencjale i układzie elementów światowego systemu z upływem czasu implikują zmiany jego funkcjonowania. Zatem wewnętrzna dynamika procesu globalizacji może w istotny sposób kształtować jego ogólny przebieg, a w konsekwencji modyfikować strukturę oraz funkcjonowanie gospodarki światowej.

Globalizacja jest zatem procesem dynamicznym, dlatego jej stopień i przebieg może się zmieniać w różnych dziedzinach, może dotyczyć zarówno rynków towarowych, jak i rynków usług, produkcji, przemysłu, technologii i wiedzy, a także wzorców konsumpcji i kultury masowej. Bardzo często podnosi się paradoksalny charakter współczesnych procesów globalizacji. Globalizacja wywołuje bowiem zjawiska i procesy, które – jak się wydaje – nawzajem przeciwstawiają się sobie lub przynajmniej zmiernają w rozbieżnych kierunkach.

I tak uniwersalizacji wolnorynkowego systemu gospodarczego towarzyszy „fragmentaryzacja” gospodarcza poszczególnych krajów, regionów ekonomicznych i globu jako całości. Pojawiają się wyraźne linie graniczne oddzielające od siebie to wszystko, co znalazło się w głównym nurcie globalnej gospodarki, od tego, co się w nim nie mieści. Dla losów poszczególnych krajów, regionów, grup etnicznych czy społecznych, grup zawodowych, instytucji lub wreszcie poszczególnych ludzi jest sprawą o zasadniczym znaczeniu, czy mają znaleźć się w tym nurcie, czy nie. Społeczną pochodną owej marginalizacji jest narastanie poczucia zagrożenia. Od obaw nie są wolne kraje zamożne, coraz częściej jednak upowszechnia się przekonanie, że odmowa udziału w procesach globalizacji po prostu nie jest już możliwa.

Inny rys paradoksalny globalizacji wiąże się z nieobliczalnością i nieprzewidywalnością zachodzących w gospodarce światowej procesów. Reagując na związane z powstawaniem wielkich, transnarodowych korporacji zagrożenia, główne regiony gospodarcze świata niejako zwierają szeregi: coraz ściślej integrują się gospodarczo ze sobą, przeciwstawiając niepewnej reszcie świata własne sprawdzone rozwiązania i powiązania gospodarcze. Tak więc niejako odwrotną stroną gospodarczej globalizacji świata czy uniwersalizacji systemu wolnorynkowego jest postępująca *de facto* „regionalizacja” – wykształcenie się trzech głównych regionów: Unii Europejskiej, skupionej wokół Stanów Zjednoczonych północno-amerykańskiej strefy wolnego handlu i strefy azjatyckiej, której ośrodkiem jest Japonia.

⁴ A. McGrew, *Conceptualizing Global Politics*, [w:] *Global Politics*, pod red. A. McGrew, Polity Press, Cambridge 1992, s. 28.

⁵ Tamże, s. 28.

⁶ Zorska A., *Ku globalizacji. Przemiany w korporacjach transnarodowych i w gospodarce światowej.*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1998, s. 15.

⁷ Tamże, s. 15.

Globalizacja odzwierciedla również zmiany technicznych i ekonomicznych warunków konkurencyjności przedsiębiorstw i krajów, a także przepływów kapitałów i towarów w skali międzynarodowej⁸. Analizując dalej ten sposób myślenia można przyjąć, że zdarzenia lub działania rozgrywające się w odległych miejscach mają wpływ na działalność podmiotów w innych miejscach⁹. Warto zwrócić uwagę, że w przeciwieństwie do wcześniejszych koncepcji globalizacji obecnie nie akcentuje się w sposób wyraźny jej tendencji do ujednocnienia. Wzajemne powiązania społeczeństw i krajów nie muszą bowiem w sposób jednoznaczny oznaczać postępującego ujednocniania zachodzących na świecie procesów i zjawisk¹⁰.

PRZYCZYNOWO – SKUTKOWY CHARAKTER GLOBALIZACJI

Analizę określenia „globalizacja” należy również przeprowadzić w ujęciu przyczynowo – skutkowym, gdyż to właśnie zmiany technologiczne, rozwój społeczny, polityczny i ekonomiczny w ciągu ostatnich piętnastu – dwudziestu lat skierowały świat w kierunku tworzenia „globalnej wioski” lub „jednoczącej się wspólnoty”, czyli jednorodnego, zunifikowanego rynku globalnego, jeśli chodzi o gusty konsumentów i preferencje dotyczące produktów. Korzystają z tego głównie organizacje globalne produkujące standaryzowane globalnie produkty w celu osiągnięcia ekonomii skali o światowym zasięgu¹¹. Warto w tym miejscu dodać, że niejednokrotnie pojawiały się głosy kwestionujące hipotezę globalizacji i potrzebę tworzenia standaryzowanych strategii i produktów globalnych. Argumentując istnienie barier standaryzacji produktów i strategii dowodzone, że można osiągnąć dużo większe zyski przez przystosowanie produktów, produkcji i strategii do potrzeb poszczególnych rynków¹². Obecnie globalizacja i wszelkie procesy w związku z nią zachodzące przejawiają się w kilku podstawowych aspektach¹³:

Pojawienie się dwóch zasadniczych trendów w globalizacji, od trendu w kierunku tworzenia rynków globalnych począwszy aż do globalizacji działań dotyczących wartości dodanej.

Zjawisko zwane „orientalnym wyzwaniem”, polegające na przypisaniu sukcesu japońskim firmom na rynkach światowych dzięki przyjęciu przez nie strategii globalnych wiążących koordynację i integrację w ogólnoswiatowej produkcji i dystrybucji.

Do najistotniejszych problemów uznawanych za globalne, których nasilenie zagraża zdrowiu, życiu, a nawet upadkowi cywilizacji to: wojna nuklearna, niekompetentne rozprzestrzenianie broni jądrowej, załamanie się równowagi ekologicznej, zmiany klimatyczne, klęska głodu, pogorszenie się sytuacji gospodarczej i społecznej najuboższych rejonów świata czy też terroryzm międzynarodowy¹⁴. Obecnie, zgodnie z najnowszymi poglądami w tej dziedzinie, globalizacja postrzegana jest jako atrakcyjna, dająca szansę rozwoju idea, dzięki której istnieją możliwości rozwiązywania problemów niemożliwych do pokonania bez szerokiej współpracy międzynarodowej¹⁵.

Niezmiernie istotną rolę w kształtowaniu obrazu świata jako globalnej wioski odgrywają nowoczesne media, dzięki którym dochodzi do kompresji relacji czasoprzestrzennych. Wzrastająca dostępność globalnej przestrzeni i współistnienie w czasie zjawisk ukazywa-

⁸ X. Yang, *Globalisation of the Automobile Industry: The United States, Japan and the People's Republic of China*, Praeger Publishers, Westport 1995, s. 2.

⁹ A. Zorska, op. cit., s. 15.

¹⁰ Tamże, s. 15.

¹¹ G. Stonehouse, J. Hamill, D. Campbell, T. Purdie, *Globalizacja. Strategie i zarządzanie*, Wyd. Felberg SJA, Warszawa 2001, s. 6.

¹² G. Stonehouse, J. Hamill, D. Campbell, T. Purdie, op. cit., s. 6.

¹³ Tamże, s. 6.

¹⁴ S. Bielański, T. Biernat, op. cit., s. 149.

¹⁵ Tamże, s. 149.

nych przez media sprawia, że idee dotyczące przestrzeni i czasu ulegają zniekształceniu i pomieszaniu. Międzynarodowy przepływ kapitału, pieniędzy, informacji i kultury rozrywa linearną jedność obu tych wymiarów, powodując, że ulegają one skondensowaniu. Dawne peryferie i centra jawią się w mass mediach tak, jak gdyby były jednym miejscem, do którego można się udać bez przeszkód dzięki wyborowi odpowiedniego kanału. Świat multimedialny charakteryzuje się tym, że wszystkie wydarzenia, nawet te z najbardziej oddalonych rejonów globu, zdają się działać jednocześnie i być równie „namacalne”.

Ważną rolę w utrwalaniu podobnego przekonania odgrywa Internet; w cybernetycznej sieci przestrzeń geograficzna i strefy czasowe ulegają całkowitej neutralizacji na rzecz wartości informacyjnej przekazu, dostępnego w tym samym momencie na całym świecie. Teoretycy globalizacji podkreślają, że w kulturze zjawisko to jest bardziej oczywiste i realne niż w ekonomii. Globalne zjawiska kulturowe można opisywać przez pryzmat pięciu wymiarów: medialnego, technologicznego, finansowego, ideologicznego i etnicznego. Wszystkie one, mimo dużego stopnia autonomizacji, są powiązane i przenikają się wzajemnie, składając się na „świat wyobrażony” o charakterze globalnym¹⁶.

ROZWÓJ GLOBALIZACJI W UJĘCIU HISTORYCZNYM

Globalizacja nie jest procesem, który rozpoczął się nagle. Globalizacja stanowi wynik długotrwałych i niejednokrotnie bardzo skomplikowanych procesów zachodzących w gospodarkach, jest ona procesem o charakterze ewolucyjnym. Ocenia się, że u podstaw rozwoju globalizacji leżą dwa inne, ważne procesy: internacjonalizacja i multinacjonalizacja, zaś globalizacja zawiera cechy zarówno jednego, jak i drugiego zjawiska¹⁷.

Procesy globalizacji w ujęciu ewolucyjnym przedstawia A. Zorska twierdząc, że globalizacja rozumiana jako rozszerzenie działalności krajowych przedsiębiorstw za granicą została zapoczątkowana w XIV wieku w związku z rozwojem działalności zamorskiej przez kompanie handlowe¹⁸. Dopiero jednak w II połowie XIX wieku nastąpił tak silny wzrost skali, zasięgu i form ekspansji przedsiębiorstw, że wywołało to z kolei proces integrowania wielu rynków i gospodarek oraz przepływy kapitałów¹⁹.

Za pierwszy etap globalizacji (globalizowania działalności gospodarczej) – zgodnie z tym podejściem – uznaje się lata 1870 – 1914²⁰. Proces globalizacji gospodarek został jednak zahamowany przez szereg dramatycznych wydarzeń politycznych i ekonomicznych w okresie od pierwszej do zakończenia drugiej wojny światowej oraz następnych kilkunastu lat odbudowy gospodarczej poszczególnych krajów. Obecnie mamy więc do czynienia z kolejnym, drugim etapem globalizacji, etapem dynamicznie się rozwijającym dzięki niebywałemu postępowi naukowo – technicznemu oraz rozwojowi gospodarek i rynku międzynarodowego²¹.

Niestety, wydarzenia na świecie szybko przesłoniły wydarzenia w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i związany z nimi entuzjazm przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, ale nie przesłoniły prawdziwego sensu zmian, jakie zaszły w polityce światowej u schyłku stulecia. Wiek XX był więc okresem wielkich zmian i przewartościwań w

¹⁶ www.globalizacja.wp.pl z dnia 07.08.2002 r.

¹⁷ M. Chodorek, *Globalizacja i jej wpływ na proces konkurowania przedsiębiorstw*, [w:] *Determinanty konkurencyjności polskich przedsiębiorstw. Sposoby i warunki umacniania konkurencyjności przedsiębiorstw w perspektywie globalizacji gospodarki*, pod red. M. J. Stankiewicz, Wyd. UMK, Toruń 2002, s. 26.

¹⁸ A. Zorska, *op. cit.*, s. 14.

¹⁹ Tamże, s. 14.

²⁰ P. Dicken, *Global Shift. The Internationalization of Economic Activity*. Guilford Press, New York – London 1992, s. 12.

²¹ A. Zorska, *op. cit.*, s. 14.

skali narodów, regionów i kontynentów, przy czym najważniejszym osiągnięciem jest to, że w olbrzymiej części globu skończył się totalitaryzm. Wiele wskazuje na to, że problemy początków XXI wieku będą następstwem mniej lub bardziej demokratycznych systemów politycznych, gospodarki wolnorynkowej, zawrotnego rozwoju struktur kultury masowej na skalę „globalnej wioski” i rodzących się społeczeństw konsumpcyjnych²². Obecnie – w społeczeństwach XXI wieku – najważniejszym wydarzeniem może okazać się eliminacja odległości jako podstawa rodzącego się nowego porządku myślenia o planecie jako całości, a nie tylko jej poszczególnych rejonach. Ziemia staje się mała i poznawalna, każdy jej skrawek jest możliwy do pomnażania bogactwa przez ludzi dysponującymi odpowiednimi zasobami umożliwiającymi skuteczne działanie. Ewolucyjny charakter globalizacji w aspekcie tworzenia strategii międzynarodowej i globalnej przedstawiono w tab. 1.

Tab. 1. Ewolucyjny charakter globalizacji w aspekcie tworzenia strategii międzynarodowej i globalnej

Okres	Charakterystyka
Lata 50. i 60.	Wielonarodowa ekspansja miniatury replik korporacji w postaci filii zagranicznych. Przewaga strategii wielu rynków wewnętrznych, na których działają w dużym stopniu autonomiczne filie zagraniczne obsługujące rynki lokalne i/lub regionalne. Ograniczona globalna koordynacja lub integracja działań w różnych częściach świata.
Lata 70.	Wycofanie się firm wielonarodowych: zbywanie, racjonalizacja, zamykanie zakładów w krajach inwestycji.
Lata 80.	Przesunięcie uwagi korporacji w kierunku skoordynowanych i zintegrowanych strategii globalnych realizowanych przez stabilne przedsiębiorstwa wielonarodowe, skupienie się na globalnej konkurencyjności i stosowaniu zasięgu globalnego jako broni konkurencyjnej w sektorach globalnych związanych ze specjalizacją zakładów i narodową współzależnością.
Lata 90.	Przejęcie do strategii globalnych i transnarodowych. Firmy koncentrują się na rozwoju kluczowych kompetencji z jednoczesnym wydzieleniem innych, pobocznych działań. Rezultatem tego jest rozwój sieci globalnych i partnerstwa strategicznego zarówno w kierunku poziomym, jak i pionowym. Wzrastający nacisk na wiedzę jako część aktywów; rozwijają się wczesne formy organizacji uczącej się.
Od roku 2000.	Era korporacji wirtualnej i organizacji inteligentnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: G. Stonehouse, J. Hamill, D. Campbell, T. Purdie, *Globalizacja. Strategie i zarządzanie*, Wyd. Felberg SJA, Warszawa 2001, s. 4.

Po tak przeprowadzonej analizie problemu można wyodrębnić – zdaniem autora – trzeci etap globalizacji, etap trwający od roku 1989, czyli momentu wejścia krajów Europy Środkowo – Wschodniej do społeczności międzynarodowej. To właśnie obecna, trzecia faza globalizacji opiera się o najnowsze osiągnięcia nauki i techniki, za sprawą sieci elektronicznych, nowoczesnej organizacji pracy i zarządzania proponuje się nowy sposób wytwarzania i dystrybucji dóbr i usług. Nie wystarcza już tania siła robocza, masowa produkcja i lokalny rynek zbytu. Owo skracanie odległości umożliwia tworzenie podobnych, a nawet wspólnych struktur służących informowaniu, wytwarzaniu i konsumpcji, co z kolei wywołuje zmiany w strukturze zawodowej ludności, tradycyjnych formach życia i organizacji społeczeństw²³.

²² A. Zorska, op. cit., s. 146.

²³ A. Zorska, op. cit., s. 146.

Wszystkie te – wymienione powyżej – procesy zdają się jeszcze raz potwierdzać konieczność wyodrębnienia jeszcze jednego, obejmującego najnowsze trendy i zjawiska etapu w ewolucji tego, co określamy pojęciem „globalizacja”.

Spór co do określenia daty rozpoczęcia procesów globalizacyjnych wciąż trwa i – zgodnie z opiniami większości badaczy – nie można temu wydarzeniu przypisać ani konkretnej daty, ani wydarzenia. W niektórych koncepcjach pojawia się opinia, że za początek globalizacji można uznać 20 lipca 1969 roku, kiedy to pierwszy człowiek postawił stopę na Księżycu i ujrzał Ziemię jako całość²⁴. Kolejną próbą nakreślenia początków zjawiska zwanego globalizacją jest tzw. Raport Klubu Rzymskiego, w którym na początku lat 70. autorzy zastosowali podejście globalne, a przeprowadzone obliczenia (również w skali globalnej) uzmysłowiły, że środowisko mamy jedno, niezależnie od zamieszkiwanego przez nas rejonu globu²⁵.

WPLYW GLOBALIZACJI NA ROZWÓJ WSPÓŁCZESNEJ CYWILIZACJI

Analizę wpływu, jaki wywiera globalizacja na gospodarkę światową i rozwój współczesnej cywilizacji, należy rozpocząć od krajów najbogatszych, które nadawały ton światu zachodniemu. Podstawowym efektem globalizacji wydaje się być wciąż postępujący wzrost rozpiętości dochodowych między krajami zamożnymi i biednymi. Według badań pochodzących z początku XIX wieku i przeprowadzonych przez A. Madisona różnice dochodowe per capita krajów zamożnych i biednych przekraczały nieco tylko relację 3 : 1. Przez cały wiek XIX różnice te wzrastały, ale prawdziwe przyspieszenie nastąpiło w okresie ostatniego czterdziestolecia. Wiele krajów tzw. Trzeciego Świata przeżywa stagnację lub cofanie się, co nader często skutkuje fizycznym głodem. Wszystkim tym zjawiskom towarzyszy obojętność krajów zamożnych. W latach 50. i 60. uchwalono przez ONZ postulat przeznaczania 1% PKB na pomoc dla Trzeciego Świata. Najdłuższą rezolucję tą respektowały kraje nordyckie, jednak obecnie są to coraz niższe kwoty. Rosnące dysproporcje dochodów poszczególnych, najbiedniejszych i najbogatszych krajów w ujęciu graficznym przedstawiono na ryc. 1.

Kolejnym, istotnym efektem wpływu globalizacji na rozwój współczesnej cywilizacji będzie otwarcie gospodarek poszczególnych krajów. Proces ten przybiera dwa podstawowe trendy:

- rozszerzenie i zróżnicowanie rynku globalnego,
- dynamiczny wzrost konkurencyjności na rynku światowym.

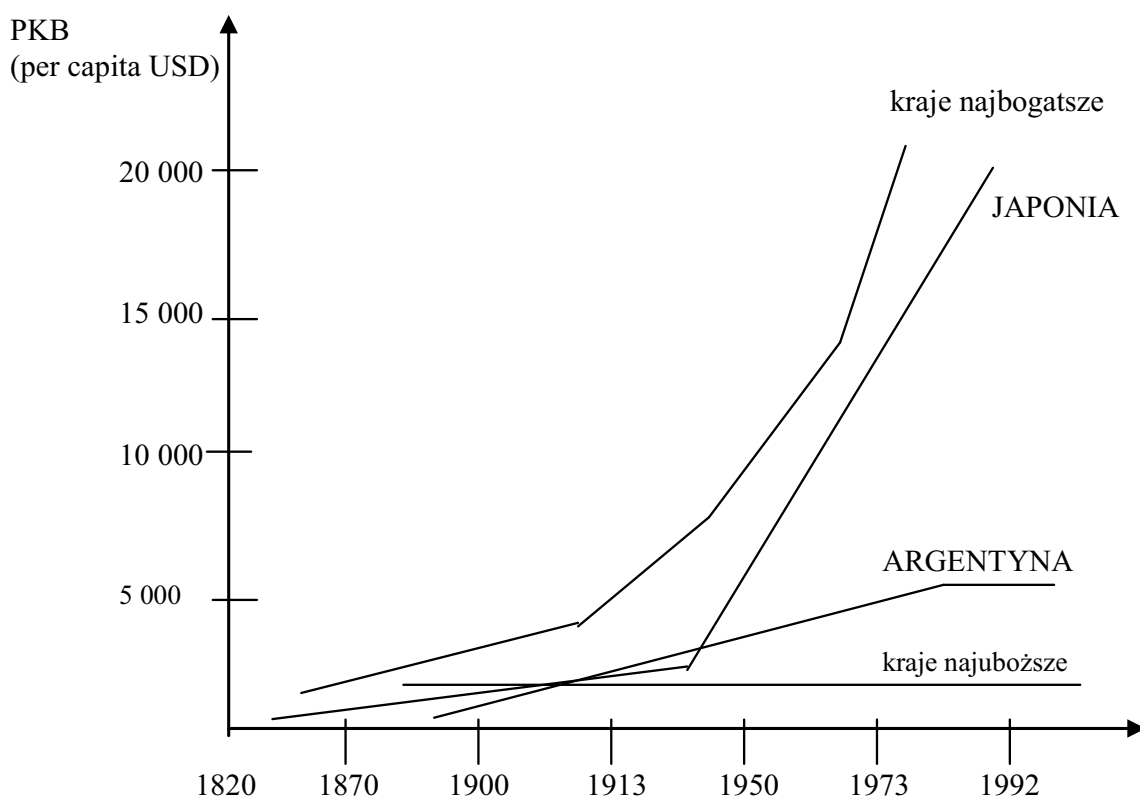
Oznacza to, że nawet drobna zmiana kosztów produkcji w jednej części świata poważnie odbija się na konkurencyjności gospodarki danego kraju²⁶. Takie ujęcie problemu powoduje określone perturbacje na rynku pracy krajów najbogatszych. Najlepszym przykładem są tu kraje Europy Zachodniej, gdzie znaczna część pracowników o niskich kwalifikacjach pozostaje bez pracy lub przykład Stanów Zjednoczonych, w których wymienieni pracownicy muszą zadowolić się bardzo niskimi stawkami. Globalizacja w tym ujęciu oznaczać będzie mobilność inwestorów i dużo mniejszą mobilność – ze względów rodzinnych i wielu innych – pracowników. Ogromna mobilność inwestorów to obecnie najpotężniejsza ich siła oraz – co niestety uwidacznia się coraz wyraźniej – źródło głębokich podziałów społecznych. Globalizacja nie wydaje się więc sprzyjać w tym znaczeniu wyrównywaniu warunków życia ludzi na świecie. Oprócz inwestorów tylko wysokiej klasy specjaliści mają możliwości poruszania się po „rynku globalnym”. I jest to zasadnicza cecha odróżniająca tę grupę ludzi od pozostałej reszty ludności przywiązanej do swojego miejsca zamieszkania.

²⁴ D. Kornacka, Przedsiębiorstwo na rynku globalnym, [w:] Elementy nauki o przedsiębiorstwie, pod red. S. Marek, Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1999, s. 133.

²⁵ Tamże, s. 134. Por. D. Kornacka, Globalizacja – implikacje dla przedsiębiorstw, Zeszyty Naukowe US, Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2000, nr 227, s. 79.

²⁶ D. Kornacka, Przedsiębiorstwo..., op. cit., s. 157.

Ryc. 1. Rosnące rozpiętości dochodów

Źródło: *Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania*, praca zbiorowa pod red. B. Liberskiej, PWE, Warszawa 2002, s. 288.

Wpływ globalizacji na współczesną cywilizację należy prześledzić w aspekcie poszczególnych koncepcji tego procesu i ich głównych elementów, co przedstawiono w tab. 2.

Tab. 2. Koncepcje globalizacji i ich główne komponenty

Kategoria	Główne elementy (procesy)
Globalizacja finansów i własności kapitału.	Deregulacja rynków finansowych, międzynarodowa mobilność kapitału, wzrost fuzji i akwizycji.
Globalizacja rynków i strategii.	Integracja działalności gospodarczej na skalę światową, ustanowienie zintegrowanych działań poza swoimi granicami, globalne poszukiwanie komponentów, alianse strategiczne.
Globalizacja technologii i powiązanych z nią badań oraz wiedzy.	Technologia jest podstawowym „enzymem”: rozwój technologii informacji i telekomunikacji umożliwia rozwój globalnych sieci w ramach tej samej firmy i pomiędzy różnymi firmami
Globalizacja stylów życia modeli konsumpcji, globalizacja kultury.	Transfer i transplantacja dominujących stylów życia. Zrównanie modeli konsumpcji. Rola mediów.
Globalizacja rządzenia i regulacji prawnych.	Zmniejszona rola rządów narodowych i parlamentów. Próby stworzenia nowej generacji przepisów i instytucji globalnych rządów.

Tab. 2. – cd.

Globalizacja jako polityczne ujednoczenie świata.	Prowadzone przez państwa analizy integracji społeczeństw świata w globalny, polityczny i ekonomiczny system, któremu będzie przewodzić wiodąca siła.
Globalizacja postrzegania i świadomości.	Społeczno – kulturowe procesy skoncentrowane na „jednej kuli ziemskiej”, ruch „globalistyczny”, obywatele świata.

Źródło: W. Ruigrok, R. Van Tulder, *The Ideology of Interdependence*. Doctoral Dissertation. University of Amsterdam, Amsterdam 1993, za: Grupa Lizbońska, *Granice konkurencji*, Poltext, Warszawa 1996, s. 49.

Analizę wpływu, jaki wywierają procesy globalizacji na rozwój gospodarczy i cywilizacyjny warto prześledzić w aspekcie praktycznym na podstawie badań dotyczących szans niesionych przez globalizację i postrzeganych przez polskie przedsiębiorstwa. Wyniki badania przedstawiono w tab. 3.

Tab. 3. Pozytywny wpływ globalizacji na funkcjonowanie polskich przedsiębiorstw

Lp.	Przejawy globalizacji	Liczba wskazań	%
1	Szybki, coraz mniej ograniczony przepływ informacji.	60	93,8
2	Rozwój nowoczesnych technologii informatycznych i ich unifikacja.	56	87,5
3	Rozwój i rozprzestrzenianie się nowoczesnych technologii telekomunikacyjnych.	55	84,6
4	Rozwój inteligentnych, informatycznych systemów wspomagających zarządzanie.	50	78,1
5	Upowszechnianie się gospodarki rynkowej.	49	76,6
6	Wzrost znaczenia stosowania standaryzowanych procedur zarządzania jakością.	48	76,2

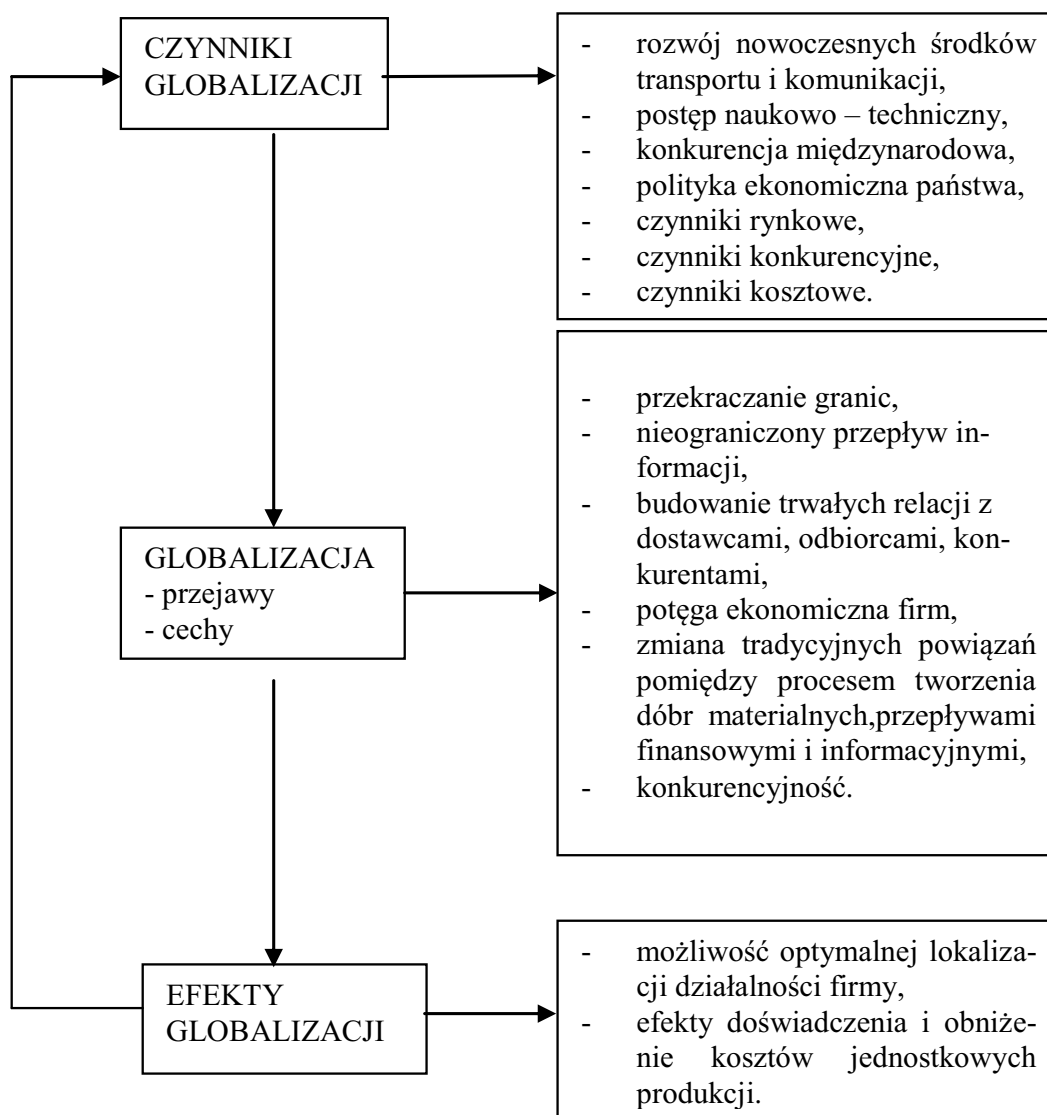
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: M. Haffer, *Polskie przedsiębiorstwa a wyzwania globalizacji*, [w:] *Determinanty konkurencyjności polskich przedsiębiorstw. Sposoby i warunki umacniania konkurencyjności przedsiębiorstw w perspektywie globalizacji gospodarki*, pod red. M. J. Stankiewicza, Wyd. UMK, Toruń 2002, s. 69

Przedstawiony powyżej, pozytywny wpływ globalizacji stanowi sygnał, że zawarte w tabeli 3 elementy są efektem oddziaływania procesów globalizacyjnych w zakresie tworzenia nowych uwarunkowań cywilizacyjno-gospodarczych. W ujęciu modelowym wpływ globalizacji na poszczególne elementy rozwoju cywilizacyjnego przedstawiono na ryc. 2.

Procesy globalizacji i integracji to zjawiska, które wywierają duży wpływ na życie gospodarcze, polityczne i społeczne we wszystkich krajach świata, zjawiska będące siłą napędową rozwoju współczesnej cywilizacji. Globalizacja jest procesem wciąż do końca nie wyjaśnionym, procesem, wokół którego ciągle rozbrzmiewają spory. Niejednoznaczność definicji, wiele poglądów dotyczących zarówno uwarunkowań historycznych globalizacji, jak i jej cech, przejawów i skutków, w połączeniu z bogatą literaturą przedmiotu – wszystko to powoduje, że przedstawione koncepcje są jedynie propozycją pewnego usystematyzowania wiedzy z tego zakresu. Bezsprzecznie jednak globalizacja, sprzyjając unifikacji rynków, systemów produkcji, handlu i przepływów kapitału, prowadzi do polaryzacji ludności zamieszkującej poszczególne kraje i regiony. Ciekawą tendencją, jaka zarysowuje się we współczesnym świecie jest nasilenie regionalnej współpracy gospodarczej, co z jednej strony

stanowi odpowiedź na postępującą globalizację, z drugiej zaś stwarza szansę stopniowego dostosowywania się poszczególnych krajów do wymogów konkurencji globalnej.

Ryc. 2. Czynniki, przejawy i efekty globalizacji w aspekcie ich oddziaływania na rozwój współczesnej cywilizacji

Źródło: Opracowanie własne

W przedstawionym powyżej modelu widać wyraźnie, że globalizacja to wciąż trwający, dynamicznie zmieniający się proces. Globalizacja, wraz ze swoimi czynnikami, przejawami, cechami i efektami tworzy pewnego rodzaju zamknięty „krąg”, w którym niektóre czynniki determinujące globalizację stają się jej cechami, aby w pewnym momencie stanowić o efektach procesu. Te z kolei, po odpowiedniej transformacji, stają się ponownie czynnikami w pewnym sensie procesy te wywołującymi. Przedstawiona koncepcja przyczynowo – skutkowego rozumienia procesów globalizacji świadczy o ich niezwykle dynamicznym rozwoju i dowodzi, że to właśnie globalizacja będzie wyznaczać kierunki rozwoju poszczególnych państw, w tym także, a może przede wszystkim determinować procesy rozwojowe współczesnej cywilizacji w Polsce oraz innych krajach Europy i świata.

LITERATURA

- Bieleński S., Biernat T. (red.), *Wokół problematyki integracji europejskiej*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 148.
- Chodorek M., *Globalizacja i jej wpływ na proces konkurowania przedsiębiorstw*, [w:] *Determinanty konkurencyjności polskich przedsiębiorstw. Sposoby i warunki umacniania konkurencyjności przedsiębiorstw w perspektywie globalizacji gospodarki*, pod red. M. J. Stankiewicza, Wyd. UMK, Toruń 2002.
- Dicken P., *Global Shift. The Internationalization of Economic Activity*. Guilford Press, New York – London 1992.
- Haffer M., *Polskie przedsiębiorstwa a wyzwania globalizacji*, [w:] *Determinanty konkurencyjności polskich przedsiębiorstw. Sposoby i warunki umacniania konkurencyjności przedsiębiorstw w perspektywie globalizacji gospodarki*, pod red. M. J. Stankiewicza, Wyd. UMK, Toruń 2002.
- Koch R., *Słownik Zarządzania i Finansów. Narzędzia, terminy, techniki od A do Z*, Wyd. Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 1997.
- Kornacka D., *Globalizacja – implikacje dla przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe US, Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2000, nr 227.
- Kornacka D., *Przedsiębiorstwo na rynku globalnym*, [w:] *Elementy nauki o przedsiębiorstwie*, pod red. S. Marek, Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1999.
- Liberska B. (red.), *Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania*, PWE, Warszawa 2002.
- McGrew A., *Conceptualizing Global Politics*, [w:] *Global Politics*, pod red. A. McGrew, Polity Press. Cambridge 1992.
- Ruigrok W., Van Tulder R., *The Ideology of Interdependence*. Doctoral Dissertation. University of Amsterdam, Amsterdam 1993, za: Grupa Lizbońska, *Granice konkurencji*, Poltext, Warszawa 1996.
- Stonehouse G., Hamill J., Campbell D., Purdie T., *Globalizacja. Strategie i zarządzanie*, Wyd. Felberg SJA, Warszawa 2001.
- Thurow L. C., *Przyszłość kapitalizmu*, Wyd. Dolnośląskie, Wrocław 1999.
- Yang X., *Globalisation of the Automobile Industry: The United States, Japan and the People's Republic of China*, Praeger Publishers, Westport 1995.
- Zorska A., *Ku globalizacji. Przemiany w korporacjach transnarodowych i w gospodarce światowej*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1998.